

ISM II 70, care îl onorează pe fratele sofistului, fiul lui Eumenes, la rândul lui arhonte, agoranom, protector al unei asociații de actori și trezorier. Termenul *archiatros* (la Odessos, IGB I² 150) nu desemnează un medic specialist, ci reprezintă un titlu acordat de autoritatea imperială unui număr limitat de practicieni. La fel, când traducem *dēmosios iatros* prin „medic public”, nu trebuie să ne gândim, în termeni moderni, la o asistență medicală gratuită, ci la un medic angajat de cetate în mod oficial, care putea percepe diverse onorarii pe lângă salariul oferit de comunitate.

Am fi doriți, de asemenea, să regăsim în această lucrare referiri mai exacte la noțiunea de mobilitate, la relațiile culturale pe care această regiune, desemnată drept „periferică”, le întreține cu lumea greacă, la rețelele în care Pontul era integrat, atât cât documentația, redusă, este drept, ne permite să-o facem. În ceea ce privește cazul profesorului Glaukias din Callatis onorat la Mesembria (IGB I² 307 bis și, recent, IGB V 5087), atragem atenția că nu poate fi vorba despre un „export al oamenilor de carte uneori

până la mari depărtări” (p. 94), dat fiind că Mesembria se afla în vecinătate; putem vorbi mai degrabă de o circulație intra-pontică a specialiștilor, cu atât mai interesantă în acest caz cu cât se putea invoca originea comună doriană. Un alt regret este la nivelul mini-concluziilor care urmează fiecare capitol (o practică de salutat) și al concluziei generale, care se prezintă sub forma unui rezumat/sinteză al conținutului capitolului sau cărții, util, desigur, dar care nu exploatează la maximum datele, într-un efort de reflecție mai profundă asupra chestiunii dezbătute.

În încheiere, avem de a face cu o lucrare fără îndoială utilă, în care putem discerne dubla formație, de istoric și filolog clasic, a autorului, ceea ce i-a permis o verificare personală a textelor analizate și o analiză de detaliu a epigramelor funerare. În lipsa unei bibliografii actualizate, volumul exploatează *in extenso* cele câteva lucrări de specialitate accesibile în România, precum și *corpora* de inscripții dedicate acestei regiuni.

Mădălina Dana

The Antique Bronzes. Typology. Authenticity. The Acta of the 16th International Congress of Antique Bronzes, organised by The Romanian National History Museum, Bucharest, May 26th – 31st, 2003, edited by: dr. Crișan Mușețeanu, in co-operation with: dr. Lucia Marinescu, Christina Știrbulescu, Valentin Bottez, Bucharest, 2004, 492 p.

În perioada 26-31 mai 2003 Muzeul Național de Istorie a României a organizat cea de-a XVI-a ediție a Congresului Internațional de Bronzuri Antice, a cărui temă a fost: *Bronzurile antice. Tipologie, cronologie, autenticitate*. Deosebit de generoasă tematică congresului a permis abordarea unei largi problematice, de la introducerea în circuitul științific a celor mai noi descoperiri arheologice, până la reinterpretări de descoperiri anterioare prin noi analize de laborator. Actele acestuia au fost în scurt timp publicate, în condiții grafice foarte bune și nu putem decât să-i felicităm pentru aceasta ca și pentru întreaga organizare a congresului pe colegii noștri de la Muzeul Național de Istorie a României.

Volumul *The Antique Bronzes. Typology. Authenticity. The Acta of The 16-th International Congress of Antique Bronzes* cuprinde lucrările

prezentate în cadrul congresului și face subiectul prezentării de față.

Congresul s-a bucurat de o largă participare iar simpla lectură a titlurilor comunicărilor ne oferă imaginea a ceea ce reprezintă astăzi cercetarea bronzurilor antice, cât de mult a progresat și s-a diversificat aceasta.

Volumul cuprinde mesajele de salut ale autorităților române, al Președintelui României, Ion Iliescu (p. 9-11), Secretarului de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor, Ioan Oprîș (p. 11-13) și al directorului Muzeului Național de Istorie a României, Crișan Mușețeanu (p. 19-21), cuvântul de deschidere rostit de Claude Rolley (p. 21-25), după care, în ordine alfabetică, contribuțiile participanților. Acestea, extrem de variate, pot fi grupate în mai multe categorii după cum urmează: istoric al cercetărilor;

cataloge de obiecte, obiecte analizate în context mai larg, în conexiune cu alte descoperiri și/sau informații din sursele scrise; descoperiri deosebite; descoperiri izolate; analize fizice, chimice, etc; analize combinate; reinterpretări de descoperiri mai vechi; studii pe anumite categorii de materiale, pe regiuni sau pe un anumit sit arheologic. Ceea ce atrage atenția este numărul mare de contribuții bazate pe rezultatele analizelor fizice, chimice, optice etc, ceea ce ne demonstrează, o dată în plus, că aceste metode de cercetare sunt din ce în ce mai mult folosite, iar rezultatele lor determină noi reinterpretări și datări ale pieselor, ca și noi direcții de cercetare din ce în ce mai specializate.

Cum era și firesc, numărul cercetătorilor români la acest congres a fost numeros, însă nu putem să nu observăm că Institutul de Arheologie Vasile Pârvan a avut un unic reprezentant, Alexandru Barnea.

Dacă în cuvântul de deschidere Claude Rolley se întreba: *Unde ne aflăm astăzi?*, trecând în revistă tematica congreselor internaționale anterioare și punând accent pe diversificarea cercetărilor în domeniu, dar și pe importanța crescândă a analizelor de laborator în studiul bronzurilor antice, o încercare de analiză a cercetării românești în domeniu, a fost întreprinsă de Mihai Bărbulescu.

Câteva comunicări cuprind prezentarea unor obiecte de bronz din cercetări arheologice sub forma unor simple cataloage: dacă în unele dintre ele autorii se limitează la simpla enumerare a pieselor - de exemplu: comunicările prezentate de Adrian Ardeș pentru piesele de la Tibiscum (p. 29-37), Dorel Bondoc pentru Dacia Malvensis (p. 79-85), Dan Elefterescu pentru Durostorum (p. 151-163) etc., în altele acestea sunt prezentate pe categorii sau pe criterii funcționale - Lucia Carmen Ardeș pentru Banat (p. 37-43), Mircea Negru și Liana Oța pentru cele descoperite pe teritoriul Bucureștiului (p. 323-335). Destul de numeroase sunt lucrările care se referă la descoperirile izolate: o călimară purtând ștampila *ex. Soc.* (Tatiana Cvjeticanin, p. 119-125), o statueta de bronz a lui Hercule (Petre Gherghe, p. 183-187), o aplică - bust reprezentându-l tot pe Hercule (Adriana Pescaru, Virginia Rădeanu, E. Pescaru, p. 367-371), o statuie a unui atlet, scoasă din mare și restaurată (Iskra Karnis, p. 243-249) etc.

O analiză a pieselor în contextul mai larg al descoperirilor dintr-un anume sit arheologic la care se adaugă informațiile furnizate de izvoarele scrise sau analogiile cu piese similare din alte zone ale imperiului realizează Dorin Alicu pornind de la *pondera* descoperite în Dacia Romană (p. 25-29), sau Anca Căținaș pentru un candelabru de la Potaissa (p. 97-105).

Mai multe studii au la bază criteriul regional; acestea se referă fie la piese care se află deja în colecțiile unor muzee: Margherita Bolla, figurine de plumb din Muzeul de la Verona (p. 69-79); Nadezda Gulyaeva, coifuri de bronz din Muzeul Ermitaj (p. 229-235), Pepa Loungarova, reprezentări ale lui Dyonissos din Muzeul de la Veliko Tarnovo (p. 293-301) și altele, fie la proveniența lor dintr-o anume arie geografică: reprezentări ale Afroditei din Moesia Inferior (Alexandra Dimitreva-Milčeva, p. 125-131), bronzurile descoperite în Austria după 1967 (Kurt Geschwantler, p. 199-217), *paterae* de bronz din Dacia Romană (Atalia Ștefănescu, p. 421-431), vase de bronz din nordul Italiei, pornind de la cele descoperite în antica Brixia (Maria Castoldi, p. 85-97) etc. Foarte interesantă este abordarea lui Moshe Fischer (p. 175-183) care a analizat peste o mie de piese de bronz din toate epocile atestate la Yavneh-Yam (Israel) încercând obținerea unor informații privind influențele culturale care au acționat în timp asupra acestei așezări.

Câteva piese excepționale au făcut obiectul unor alte comunicări: un vas de bronz din Macedonia confecționat din cinci părți constitutive, analiza lor demonstrând că au fost confecționate din aliaje diferite (Boban Husenovski și Rossitsa Nenova-Merdjanova, p. 235-243), o reprezentare a Minervei și o alta a lui Cupidon (ambele prezentate de Jacques Santrot, Claude Lambert, Jean Rioufreyt, p. 395-403 și p. 403-407).

Analizele fizice, chimice, optice asupra unor tipuri de obiecte au avut ca rezultat obținerea unor prețioase informații privind aliajul sau aliajele din care sunt confecționate acestea, intervențiile ulterioare asupra unora dintre ele precum și tehnicile folosite în producerea lor: Alexandru Barnea și Sorin Bercea (p. 43-49) despre nouă bronzuri paleocreștine, Alessandra Giumlia-Mair (p. 187-199) despre vase din tezaure antice târzii descoperite în Italia și altele.

Mai multe comunicări se concentrează asupra studiului iconografic al pieselor care reprezintă zeități: Atena (descoperiri din regiunea Targovishte din Moesia Inferior analizate de Ivanka Dontcheva, p. 139-145), Lupa Capitolina (Ernst Künzl, p. 265-279), Dionysos (Pepa Loungarova), *lares* (Ivana Popović, p. 379-385); acestora li se adaugă studiul unor motive decorative, cum ar fi acela expus de Ivo Cholakov (p. 105-119), cu privire la carele de bronz din Thracia. Un interesant studiu a prezentat Piotr Dyczek (p. 145-151) care este de părere că un mâner de bronz descoperit la Novae reprezintă pe împăratul Constantin cu fiii săi.

În finalul acestei scurte prezentări atragem atenția asupra câtorva lucrări prezentate. Studiul bronzurilor paleocreștine, prezentat de Al. Barnea și Sorin Bercea, cuprinde informații deosebit de importante rezultate în urma analizelor cu raze X, realizate la Institutul de Fizică atomică; *donarium*-ul de la Biertani este compus din două piese, realizate din aliaje

diferite, ceea ce ar putea însemna că și datarea și originea lor să fie diferită, ceea ce ar sugera ca abia la o dată ulterioară ele ar fi putut fi puse împreună. Lucia Țeposu-Marinescu (p. 301-305) prezintă un studiu asupra unei reprezentări a lui Apollo Sauroktonos în care aduce argumente pentru originea antică a unei piese considerată multă vreme o copie modernă. Valeriu Sârbu și Liana Oța (p. 407-421) propun o nouă reinterpretare a mormântului cu car de la Mangalia – 2 Mai. Marek Żyromski și Jerzy Hatłas (p. 481-489) propun un alt tip de analiză a diplomelor militare, privite de această dată din perspectiva apartenenței la categoria pieselor de bronz descoperite pe teritoriul imperiului.

Fără a ne fi referit la toate comunicările prezentate în cadrul acestui congres, credem că volumul editat de Muzeul Național de Istorie a României reprezintă un eveniment editorial, care merită a fi semnalat.

Adriana Panaite

Ephemeris Dacoromana XII, Fascicolo I, Roma, 2004 – *Nuove ricerche su la Romanità danubiano-balcanica I-VI D. C. Atti del convegno internazionale*, 299 p, 103 fig., 25 pl., 11 hărți, 9 tab.

Nuove ricerche su la Romanità danubiano-balcanica I-VI D. C. este tema colocviului internațional organizat la Roma (15-16 aprilie 2004), la Accademia di Romania (de către bursierii aflați acolo la momentul respectiv, între care se număra și semnatară rândurilor de față), în colaborare cu Muzeul Național de Istorie din București, Universitatea București, Facultatea de Istorie, Institutul de Arheologie Vasile Pârvan și Ambasada României din Italia, sub patronajul Consiglio Nazionale delle Ricerche. Lucrările prezentate în cadrul acestui colocviu de cercetători din nouă țări (Serbia, Bulgaria, Polonia, Germania, Marea Britanie, Suedia, Croația, Slovenia, România) sunt reunite în prezentul volum, publicat cu sprijinul financiar al Ambasadei României în Italia.

Cuprinsul volumului respectă secțiunile tematice în care a fost organizat colocviul: organizare administrativă și statut juridic în provinciile dunărene; romani, autohtoni și barbari; aspecte ale vieții provinciale; artă, culte și religii în provinciile de graniță. Acestora li se adaugă

secțiunea *In memoriam*, programată în deschiderea colocviului, în care organizatorii au inclus evocările a două personalități ale arheologiei românești și italiene, Dinu Adameșteanu și Ion Barnea, realizate de Alexandru Barnea (p. 9-13) și Crișan Mușeteanu (p. 15-16).

Lucrările colocviului au fost deschise de Alexandru Barnea (p. 19-20), cel care a propus de altfel tema lui. Aceasta se vrea a fi una generală, a unei serii de colocvii cu tematici mai restrânse, care să se desfășoare anual și dacă este posibil la aceeași dată, încercându-se astfel nu numai reintroducerea Școlii române în peisajul științific al Romei, în care academiile străine joacă un rol important, dacă ar fi să amintim aici doar Institutul Arheologic German, dar și o colaborare și un schimb de idei între cercetători ce provin din același spațiu cultural, cel al Balcanilor și se ocupă de diferite aspecte ale aceleiași civilizații, cea romană. Ceea ce se urmărește de fapt cu aceasta este depășirea cadrului strict național în care timp de aproape cincizeci de ani s-a desfășurat cercetarea istorică.